

Година XIV

София, януарий, 1942 год.

Книга 1 (131)

Илюстрация ИЛИНДЕНЪ

Редакторъ: КИРИЛЪ ХРИСТОВЪ – СОВИЧАНОВЪ

Редакция и администрация: ул. „Пиротъ“ № 5, телеф. 2-19-32

PC II 8/1942

Годишенъ абонаментъ за Царството—120 лв., за Европа—200 лв., за Америка—2 долара. Отдѣленъ брой 12 лв.

Списанието е одобрено отъ Министерството на Народ. Просвѣщение съ окржжно № 40,350 отъ 28. XI. 1923 г.

„ILINDEN“ — Illustrierte Zeitschrift — Pirotstrasse № 5 — Sofia, Bulgarien

Изъ светитѣ мѣста

Ведно съ Св. Климента въ Охридъ се е по-двизавалъ и Св. Наумъ, единъ отъ св. Седмочисленици, светителствували изъ тоя далеченъ български край, та сж създали българската твърдиня, на която нито вѣковетѣ, нито всичкиѣ превратности на сждбата сж могли да подронятъ нито единъ камъкъ отъ основитѣ ѝ.

Огличилъ се като единъ отъ най бележитѣ по продуктивностъ и творчески замахъ книжовникъ, Св. Наумъ бѣ създалъ прочутата „Велика Преславска Българска Школа“, която бѣ изградила българската просвѣта до недосегаема висота, та е станала разсадникъ на просвѣта и за останалитѣ славянски народи.

На старини св. Наумъ се е оттеглилъ въ югоизточния край на Охридското езеро, и си е създалъ жилище — манастиръ, величественъ по постройка и мѣстоположение. Намъ не ни бѣ разрешено да посетимъ тази българска светиня!

Когато камбанниятъ звънъ на Отца Паисия е раздвижилъ тъмната мъгла, която бѣ обвила българската земя, първиятъ ѝ отгласъ се е отекналъ отъ северо-западнитѣ български краища.

х. Иоакимъ отъ Кичево, Кирилъ Пейчиновичъ отъ Тетово първи взели да печататъ книги на „Простейшии болгарски езикъ“ (1814—18).

Веднага следъ тѣхъ стрѣкватъ високо надъ всички други главитѣ на Димитъръ Миладиновъ,

и на Григоръ Пърличевъ, единствениятъ надаренъ отъ Бога българинъ, който се отрече отъ пищната трапеза, сложена му въ Атина, и се обрече въ служба на своя родъ, служба съпроводена съ страдания и лишения най-разнородни за цѣлия му животъ, но служба, която възвеличи неговия духъ, вдѣхна му сила и любовъ да нарами тежкия учителски кръстъ и да води българската младежъ къмъ нейния възходъ, поради което тя му оплете неувѣхващи вѣнци.

Неговиятъ сподвижникъ Кузманъ Шапкаревъ отъ кжца въ кжца, отъ село въ село събира останалитѣ всрѣдъ българския народъ умотворения, за да ги посочи предъ общества като чисто кристално българско — така както малко преди него братята Дим. и Конст. Миладинови отъ отсрещния на езерото брѣгъ събраха и издадоха своя „Сборникъ отъ бѣлг. народни пѣсни“ и съ това си спечелиха омразата на Фенеръ, който ги хвърли въ влажни — смрадни тъмници, та ги издигна въ душата на българина и ги покри съ неуведема слава, която ще блещи, до като бѣлг. родъ съществува.

Макаръ и приспивани отъ грѣцкитѣ архиепископи носители на св. Климентовата корона, при преброяването на населението предизвикано отъ фермана за създаване на бѣлг. Екзархия, всички охридчани и стружани — съ изключение

на 5 кжщи — 3 въ Охридъ и 2 въ Стр. — въ цѣлата околия гласуваха за български владика и по тоя начинъ се създаде първата Охридско Преспанска българска епархия презъ 1874 г. съ първи бълг. владика дѣдо Натанаилъ, чийто пжтъ бѣ проправенъ отъ дѣдо Генадия, светителствувалъ въ Охридъ преди още да бѣ създаденъ българскиятъ Екзархатъ. 6 год. по-късно, презъ 1880 год., следъ Разложкото въстание, първи охридчани и стружани вдигнаха бунтъ на протестъ противъ Берлинския договоръ, който остави подъ робство цѣла Македония и Тракия.

то се бѣха отдали тѣ. Тѣ биха могли да се предадатъ: Султанътъ бѣше толкова много щедъръ съ своитѣ амнистии — тѣ се повтаряха всѣка втора — трета година, но сложиха край на своята най златна младостъ за да устоятъ на дадена клетва, за да затрепери са-трапътъ, та когато види българинъ да трѣпне сърдцето му отъ страхъ и почитъ и да разбере, че не му е тукъ мѣстото, че дивъ азиятецъ не може вече да командува културния българинъ, да го ездѣ, обира и убива.

Въ Македония именно народниятъ ни врагъ взе страха на българина, та презъ Балканската война

Този бунтъ повлече въ зандани елита на Охридъ и Струга, но всичкитѣ изпитани страхотии не убиха борческия духъ на населението: Трѣбваше да се появи само новиятъ сигналъ, за да се отзоватъ най-напредъ Охридъ и Струга. Иследъ 1893 г., следъ създаването на В. М. О. Р. О. въ Солунъ, тукъ се учреди революционна организация, която ръководи цѣлия Охридско-Стружко-Дебърски край.

Да се изложи цѣлостно освободителното движение на тоя край, това би било най-малката отплата къмъ всички, които положили имотъ и животъ предъ светия отечественъ олтаръ; това би било и единъ проблескъ всрѣдъ народнитѣ ни слоеве, които нито подозиратъ даже на какво е билъ способенъ българинътъ, надъханъ още отъ св. Климента съ неугасващъ жаръ и любовъ къмъ земята — рай, която го е създала; това би значило най-после да се прекратятъ всички сквернословия изсипвани отъ чужди, а даже и отъ наши, когато дойде редъ да се говори за народността обликъ на Македонския славянинъ.

Само героизмътъ проявенъ отъ войводитѣ охридчани Методи Патчевъ и Христо Узуновъ и тѣхнитѣ четници, избили се единъ другъ помежду си, следъ като бѣха изсрѣляли всичкитѣ си патрони срещу обсадилитѣ ги потери — изтъква по най-очевидно начинъ безстрашието имъ предъ смъртта и любовта имъ къмъ дѣлото, на кое-

не можа да устои на героизма, на напѣна на българския войникъ, който се хвърляше като разяренъ лъвъ по примѣра на Христо Чемковъ и Йорд. Гавазовъ, на М. Патчевъ и Хр. Узуновъ, на Параскевъ Цвѣтковъ и Вас. Чекаларовъ, на 52-та герои при „Ножотъ“ и на кои ли не други — нито чета, нито четникъ не се предаде живъ въ ръцетѣ на врага.

* * *

Да се отиде въ Охридъ, па да се не посети околността му, има ли по-голямъ грѣхъ отъ тоя?

Една моторна лодка ни отправи предъ митницата и после на 4 к. м. отъ Охридъ току да манастира Св. Еразъмъ, дето българи граничари прегледаха открититѣ ни листове и продължихме. Лодката се плъзга върху гладкото огледало. Нито една бръчка по езерната повърхностъ. И ти е мило, и ти е драго — душата ти пълна — равна съ наслада: Всичко това е твое, башино имане, владено презъ вѣковетѣ отъ българина и оспорвано отъ чужденци — натрапници. Несбждвана радостъ изпитвашъ: Българинъ си! Има ли по-големо щастие отъ това? А предъ тебе, задъ тебе картини величествени, омайни! Обръщашъ глава на лѣво, на дѣсно и чудишъ се кжде по преди взоръ да вперишъ.

Гжста трѣстика къмъ отвждния брѣгъ е привлекла безчетъ диви патици, които подплашени, на-

даватъ викъ, — повдигатъ тежко тѣло, разперватъ криле, па газейки върху водната площъ, отдѣлятъ се отъ нея и, отдалечили се на 50—60 метра, отново газятъ, до като се успокоятъ и заплаватъ, сжщо както щъркелътъ, който се затичва подскоква нѣколко стѣпки напредъ, и земе сила да отхвъркне. И аеропланътъ не по сжщия ли начинъ отхвърква и каца на земята?

Моторътъ еднообразно тупти и като че ли ни приглася и подканва: „Охридъ синь!“ Върху самия него се намираме и плаваме, а колко време сме копнѣли по него — още отъ детинство — може ли да не го възпѣемъ? И съ цѣло гърло започваме. Неженъ зефиръ изпълня гърдитъ ни и ни ободрява, възвеличава. „По море се скитамъ ази“ е тъкмо на мѣсто — езерото дава пълна илюзия на море — обширно, просторно. „Що ми е мило, лелемъ, и драго, на Струга дуканъ да имамъ!“ последва. Ей я Струга! „Како Струга нѣма друга!“ — цѣла потънала въ зеленина. Кжщурки тукъ таме се виждатъ между листнати дървета, минаретата ясно стърчатъ. Вече наближаваме. Навлизаме въ залива, образуващъ се при изтока на Дринъ Брѣгътъ. Импровизирано пристанище на гола земя. Моторътъ спира. Скачаме отъ лодката. Грамадни върби образуватъ голѣмъ сѣнникъ, подъ който на станъ станува нѣкаква италианска войскова часть.

Какъ нѣкой не прояви нѣкакъвъ интересъ къмъ насъ — да ни запита кои сме, какви сме, имаме ли разрешение, носимъ ли или ще изнасяме ли нѣщо?

Мостътъ надъ Дринъ е на стотина крачки. Надвесили сме надъ него и окото ни не се настища на прелестната гледка. До тукъ тиха, спокойна, неподвижна, съ нищъ не издаваща своето сжществуване, рѣката стремително се отдѣля отъ езерния масивъ и отправя кръшенъ станъ къмъ албанскитѣ планини, които пресича и оглася съ буйнитѣ си води, очертавайки северо-западнитѣ синори на българския народъ.

И въ самото си начало Дринъ е грамаденъ, величественъ. 3½—4 метра дълбокъ, 15—16 м. широкъ. Бистра като сълза грамадна водна маса изтегля езерната вода, която слиза отъ Преспатакъ нѣкжде при срещуположния брѣгъ близо до „Св. Наумъ“. Мостътъ, старъ, отъ незапомнени времена, бѣ ни оспорванъ отъ сѣрбитѣ презъ 1915 г. Не малко български войници намѣриха смъртта си въ водитѣ му, докато бжде всецѣло обладанъ.

Картината, която представлява Дринъ въ своето начало е нѣщо неповторимо другаде. Рибата

най-разнородна играе предъ очитѣ. Виждаме какъ за напредъ нашитѣ сдружени вждичари въоръжени съ най-модернитѣ рибарски приспособления ще се нареждатъ край езернитѣ брѣгове и ще се връщатъ съ пълни мрежи съ риба! Кжде другаде изъ България има такива условия за риболовъ?

Кой ли художникъ ще се опита да възсѣздаде прелеститѣ на Охридъ, специално на Дринъ! Иначе Струга както всѣка паланка друга, носи своя стариненъ видъ И тукъ сѣрбитѣ само сж обирали блага и не сж оставили нищо, освенъ подвига имъ съ запалването кжщата на братя Миладинови.

Стружани ни познѣха и ни запридружиха. — Тукъ е кжщата на Алекс. Чакъровъ — войводата. Тамъ бѣше Маговата кжща и т. н. Поканиха ни и на гости — сжщо както въ Охридъ, само че охридчани сж по-щастливи.

Изпълни се кжщата. Дръ Младенъ Панчевъ, който не се оставя отъ своя хуморъ, запита — който е по-старъ отъ мене ще го почерпя. Азъ съмъ на 83 години, а ти, а ти? — 54, 60 год. — Е, тогава вие ще почерпите. Смѣхъ. И заредиха се да ни черпятъ. И тукъ св. Климентъ е още живъ. И тукъ надеждитѣ къмъ него сж неувѣщащи.

Нѣколко дни следъ бурята, директорътъ на градскитѣ уч-ща въ Струга върналъ се е отъ самоизгнание и наредилъ да се прибератъ децата въ уч-щето. Единственъ неговиятъ синъ се явилъ.

Въ Струга всичко о тѣмъ и опалъ — пиперки, домати, любеници, тъкмо въ най-изобилния сезонъ, по 3 лека — 15 лв. кгр. Но пари има. На всѣка крачка карабинери съ карабини на рамо.

Българскиятъ духъ, свѣтълъ — лжчезаренъ, нищо нѣ е помрачило, такъвъ какъвто си е билъ преди 15 вѣка — здравъ, героиченъ, борчески — всички в:уци на Миладиновци.

Връщането ни въ Охридъ бѣ феерично. Като грѣйвало това ми ти слѣнце — силно но приятно — не пали, не прижура — като че ли сме високо въ планината. Дивитѣ патици пакъ ни показаха нагледно отхвъркването и кацането съ бързитѣ си стѣпки по водното огледало. Явихме се на поста. Слѣзохме въ митницата съ препълнена отъ радостъ душа, съ благодарностъ къмъ Бога че ни удостои съ великото си благословение да видимъ съ очитѣ си тоя прелестенъ кжтъ на нашето отечество, нашия земенъ рай, за който човѣкъ не може да има представа и при най-голѣмото напращение на своята фантазия. Само който го види, може да изпита неземната му наслада.

К. Х. С.